

Kokkonst 1808–1838 – samling av trycksaker – 3

Vardagstryck

National Library
of Sweden

*Eleon
Håkansson
Bj
1827*

Calculer,

af en blind och sjuklig man, under sömnlösa nätter, öfver möjligheten hvarigenom ofördelaktiga påföljder af misfvärt-år, med För-
synens nåd skulle förekommas, och ett i economiskt af-
seende för det allmänna, lyckligare förhållande,
än det närvarande, kunna åga rum.

I Stockholms Dagblad N:o 88, finnes infördt följande: Wennerborg den 9 April. De närande sopporna, som nu utdelas till de fattiga härstädes, beredes sålunda: Till 100 portioner ärtfoppa å 9 jumbur behöfves en jerngryta om 34 kannors rymd, med trådlock. Kl. 7 om morgonen hålles i grytan 28 och en half kannor watten; 5 kannor rånsade ärter; 4 mark fläst; ärtarna kokas till kl. 10, då tages fläket upp och skäres i tärningar, och sedan återlägges i grytan; af dessa tärningar tages en half mark, som brynes med rödbet, sedan afredes soppan med 4 mark hwetemjöl, derefter låter man den koka upp och ilägges salt och ingefära efter behag. — Till helgryns-soppan tages, med lika mycket watten, 10 mark. helgryn, 5 mark. orkott, kokas tillsammans med en half mark fläst, tages sedan upp, skänderas i tärningar, samt brynes med rödbet, och lägges åter, hwarefter soppan afredes med mjöl, salt och kryddor, som ofwan anfördt är.

Denna soppkokning gifwer ett sådant resultat, att hwar tionde af Rikets 2 och en half million t. ex. kunde hafwa födan i en månad af

N:o 1.

	Ärter.		K:r	Kött.		Fläst.		Löt.		Ingefära		Salt.
	Tunnor.	Tunnor.		Lispund	Lispund.	Skåp.	Skåp.	Lod.	Skåp.			
1	3125	3271	5	7500	8750	1750	2172	4	13,500			
2	6250	6542	10	15,000	17,500	3500	4344	8	7000			
3	9375	9813	15	22,500	26,250	5250	6516	12	10,500			
4	12,500	13,084	20	30,000	35,000	7000	8688	16	14,000			
5	15,625	16,355	25	37,500	43,750	8750	10,860	20	17,500			
6	18,750	19,636	30	45,000	52,500	10,500	13,632	24	21,000			
7	21,875	22,897	35	52,500	61,250	12,250	15,204	28	24,500			
8	25,000	26,169	4	60,000	70,000	14,000	17,377	—	24,500			
9	28,125	29,440	9	67,500	78,750	15,750	19,549	4	28,500			
10	31,250	32,711	14	75,000	87,500	17,500	21,781	8	31,500			
11	34,375	35,982	19	82,500	96,250	19,250	26,893	12	3500			
12	37,500	39,253	24	90,000	105,000	21,000	26,065	16	42,000			
13	40,625	42,524	29	97,500	113,750	22,750	28,237	20	45,500			

Gryn och hwetmjöl äro förwandlade i korn, det förra å 8 Lispund och det sednare å 10 Lispund, samt ärter å 64 kannor per tunna, och till 100 portioner soppa, ett lod ingefära, en half mark löt och en mark salt.

Om en och hvar, gammal och ung, tjenare och husbonde, ärligen erlade en lika allmän fattig-afgift, så att derigenom hvarje län i Riket kunde underskjidas ärligen med förestrefne matsförräder för hvar tionde person af dess folkmängd, för hvarje dag i året; så skulle dessa åtgärder i förening med en sådan allmän brånwins-författning, att emellan hvarje års förbr, mer än ett bestämdt quantum af spannmål relätist till verkliga behofwet af brånwin, uti brånwin icke kunde förwandlas, medföra den werkan, att hwarken nödig spannmål mot ett billigt pris till brödd, eller tjenlig spannmål till utsäde, skulle komma att saknas. — Erfarenheten har numera besyrt, att i stället för 10 å 12 millioner kannor brånwin, som på sin höjd under ett års tid, så wäl i freds- som trigs-tider, varit tillräcklig för alla Rikets behof, hafwa under samma tid 30 millioner kannor och derutöfwer, blifwit consumerade, utan något annat ändamål för det allmänna, än så bestänkliga följder för detsamma, att det öfwerfliger mensklig förmåga, deröfwer göra någon beräkning, och som wedertläggning af en allmän oinfränkt brånwinstillwerkning här i landet fordras icke något kraftigare stål, än den skillnad som i alla slags afseenden omöjkorligen äger rum mellan ett folkslag, som i allmänhet lefwer af brödd, mot ett sådant som lefwer af brånwin, och en ladugård, som framfödes af hö, halm och säd, mot en sådan af halm och drank.

N:o 2. Calcul öfwer det nuwarande kostnadswardet i penningar, för föreslagne matwaror, samt fördelningen deraf.

Om 250,000 menniskor fördelas lika på alla län i Riket, 22 till antalet, så kommer hvarje län att utgå af 113,636 och då derifrån hwar tionde afdrages med 11,363, kommer återstoden 102,284 att contribuera med $38\frac{1}{2}$ Skilling B:co, hwilka beräknade för hvar och en utgå sammanlagda en summa af 82,040 R:d 24 ff.

Matwarorna af hvarje län kommer att bestå af följande:

1846	Lunnor	29	kap.	Ärtor	å	18	R:d	B:co	=	=	=	=	33,242	24
1932	Ölto	34	d:o	Korn	å	10	R:d	"	=	=	=	=	19,350	
4431	##	16	##	Rött	å	1	R:d	24 ff.	=	=	=	=	6,647	36
5170	##	9	##	Glåst	å	3	R:d	36 ff.	=	=	=	=	19,387	24
1034	##			Röt	å	2	R:d	"	=	=	=	=	2,068	
2068	##			Salt	å			16 ff.	=	=	=	=	689	16
1283	##			Ängel.	å			24 ff.	=	=	=	=	641	36
Summa B:co R:d													82,006	40

Uti wanliga år, då spannmåln är i sitt rätta värde, kommer icke ärliga afgiften att uppgå till mer än en tredjedel af hwad är uppfördt, men i fall den äfwen då icke hos alla skulle kunna utgå, så kunde det deficit som deraf uppkommer, betäckas genom en ärlig allmän subscription, hwilken för att utmärka dess bes

sländhet, kunde benämnas för Påst: eller Jul:llsta, till förmån för de fattiga, hwarå, med utsättande af namn, sländ och yrke, en frivillig skärf påtecknades. I försvarande ämne är det för ett land som värt, af huswudsaklig wigt, att årtier är ett spanmåls-slag, som, utan att wara underkastad förskämning, eller betydliga underhålls-kostnader, kunna i många år magazinerås.

Med fattiga menas blott sådana, som, antingen af ålderdom eller med lås-kare-betvg kunna bestyrka sitt urståndssättande att försörja sig; deras antal ensamt torde icke uppgå till hwar tionde person af folkmängden, men då bland dem sådana gifwas, som äro omgifna med många och små barn, hwilka intill dess de uppnått en wiss ålder, borde komma med i samma beräkning, uppkommer deraf ingen misräkning i calculen. —

Om till en början för i år, då spannmålen är så dyr, ofwannämde clas af fattiga, åtminstone under den i allmänhet så kallade Dismåso-kroken, som är ifrån början af Julii, till medlo af Augusti månad, försägs med förestrefne soppor, på sätt tillagade som här är uppgifwit, skulle detta wiserligen afbjda en hungernöd, som annars icke utan grundade skäl hos många af dem wid den tiden kan besaras.

Kostnaden derföre förbered lika på alla, öfwerstiger icke 4 Skilling B:co på hwarje person, enligt härjemte bifogade calcul.

N:o 3. Calcul öfwer det nuwarande kostnadswärdet i penningar för 5 dagar grynsoppor på kött och 2 dagar årtsoopor på fläsk, jemte löt, salt och ingefära i hwarje wecka under 6 weckor, ifrån och med den 1 nästkommande Julii, till och med d. 11 Aug. månad för hwar tionde person af folkmängden i hwarje län.

I hwarje län i calculen N:o 2 inhämtas att hwar tionde af folkmängden i hwarje län utgör 11,363, hwilka under nyssnämnde tid consumera 136,356 portioner årtsoopor, samt 340,890 portioner gryn dito, hwar till fordras följande ingredienser:

106½	Tunnor	Årtier	å	18	R:d	B:co	=	=	=	=	=	=	1917
309	Dlso	Korn	å	10	R:d		=	=	=	=	=	=	3090
852	##	Kött	å	1	R:d	24	fl.	=	=	=	=	=	1278
358	##	Fläsk	å	3	R:d	24	fl.	=	=	=	=	=	1342
85	##	Löt	å	2	R:d		=	=	=	=	=	=	170
170	##	Salt	å			16	fl.	=	=	=	=	=	56
150	##	Ingef.	å			24	fl.	=	=	=	=	=	75

Summa B:co R:d 8528

Upphandlingen häraf verkställles såfrast af Konungens Befallningshafswande i länet. Hwad tillagningen af sopporna, samt förmatningen af fornet i gryn och mjöl widgår, så torde detta böra uppdragas till fattig-wårdarna för hwarje stad, socken eller församling, hwarwid det iakttagande owillkorligen bdr fastås, att wid förskningen af sopporna, en af understöds-tagarena äro närwarande, för att controllera, att tillredningen deraf verkställles på sätt, som här är uppgifwit; hwarförutan en menniska med en portion deraf för dagen, icke wore beläten, och i hwilket fall ändamålet med understödet förseledes. Likwäl bdr en och samma person icke för längre tid än en dag i sänder hertil begagnas, utan böra samteliga understöds-tagarne för hwarje särskildt dag, mellan sig utse en sådan ordning, att touren genomgår dem alla innan någon för andra gången dertil förordnas, och på det att icke okunnighet wid förseelser häremot må kunna gälla såsom ursäkt, bdr det älligga fattigwården, att genom afgifswande af en skriftelig beskrifning uppsäsa understöds-tagarne om soppornas tillrednings-sätt, samt hwad de i anseende till Controllen deraf har att lagitaga.

Det är ganska naturligt att, med undantag af wed och kärll, soppförskningen kan förättas med samma fördel i smått som i stort, likwäl bdr så wäl ett minimum bestämmas, hwarunder, som ett maximum, för huru lång tid fattig-försknaren för hwarje gång, icke skulle utlemna matförräder till förskning. Minimum borde wara för 5 portioner och maximum af tid, icke öfwerfliga en wecka. Detta minimum kommer icke då att utgåra mer än ett halft slop ärter, 6 lod fläst och 6 lod mjöl, eller och en half mark gryn, 6 lod mjöl och 7 och ett halft lod kött, hwaraf 5 understöds-tagare skulle hafwa soppa för en dag, och en sådan för 5 dagar. Detta är wisserligen litet, men det är ändå mycket bättre än alldeles intet; det förenar desutom den fördelen, att om de öfriga smulorna som falla af deras herrars bord, eller som de kunna förskaffa sig, icke wore så mat-tjenliga, så, då de dagligen uppblandades med denna friska maten, wore de icke allenast frälsade från all hungernödd, utan ganska wäl i behåll. Öst, salt och ingefära skulle owillkorligen wara följaktig, hwaraf dock för 4 weckor i sänder, borde utlemnas. Den anmärkningen som häremot kan göras, nemligen att om understöds-tagarne utgåras afhämta matförräden, eller förskaffa sig wed, watten och kärll; wedelägges dermed att på hwar ort som håldst sådana olyckliga bo och wistas, gifwes det deltagande likar, som aldrig wdgrade dem ett dylligt biträde, i synnerhet som afhämtningen ej behöfde ske oftare än en gång i weckan, nemligen på söndags eftermiddagen, och Guds ord förbjuder intet att draga oxen utur brunnen. — Konungens befallningshafswande borde förståndiga hwarje församling att etablera dyllka fattigwårdar på ett icke längre afstånd mellan hwarbera, än en half mil; verkställles icke detta ofördröjeligen, är all anledning befara att allmän nöd och elände tager öfwerhand.

Äfidosättande att uppsäsa grundwäls-hudet för wårt jordiska bestånd, som

Af ofwanstående uträkningar upplyses att 250,000 dels sjuåriga barn och
 dels af ålderdom swaga menniskor, under ett år kunde hafwa födan af 83,000
 Samt 2,250,000 å 2 och en åttiondel Tunna af = = = 4,781,250
4,864,250

Förspnen till åra antages såsom afgjort, att historien om årswärterna här
 i landet, kan icke uppgifwa något enda miswärt-år, då aftakningen af alla span-
 måtslag öfwer hela Riket, öfwer hufwud räknadt 2 och en half gång mer än
 utsådet, således om det antages hwad som är sannolikt, att swedie-land och backstu-
 gu-jord, årliga utsådet numera utgör en million, sex hundrade och femtio tusende
 tunnor, gifwer detta åfwen under det swåraste miswärt-år som troligen kan befara
 en behållning för konsumtionen af = = = = = 4,125,000

Brästen = = = = = 739,250

kan ersättas genom potates och andra jordfrukter, hwilkas odling nu mera upp-
 nått en sådan höjd.

Tillgången på spannmål ifrån utrikes orter, hwilken för det närwarande är
 nödwändig, bleswe då hwad den för alltid kunde och borde wara, nemligen umbär-
 lig, men hwilket han aldrig blir om den nuwarande allmänna bränwins-författe-
 ningen ännu i några år kommer att fortfara. Consumtion stiger då lika lätt till
 hundrade millioner kanner om året, eller om något deruti för dagen kunde brista,
 ersättes det af enskilda bränwins-förråder, utan att jordbruket derigenom ha-
 de till skynds någon fördel, ty ett sådant nemligen jordbruk, som öfwer en be-
 ständ och instränkt gräns låter bränneri-hanteringen ingå i sin hufwud-cal-
 cul, rulnerar sig mest sielf, hwilket olyckligwis hos oss icke inses, eller kommer
 i allmänhet att såsom stadeligt erkännas, före än det gått så långt att det icke
 kan hjälpas.

Det är wiserligen icke naturens utan owlöfverlligen folkets egen Schuld, att
 Riket under wanliga årswärter icke exporterar flere hundrade tusende Tunnor af
 hwete, korn och hafra sammanräknadt, fast destination deraf icke borde äga rum
 på någondera af Indiernas eller Itallen, såsom uppenbart stridande emot sundt
 förnuft, så kunde en sådan likwäl aldrig med förlust, men ej sällan i förening med
 en icke obetydlig winst, verkställas på ett långt närmare afstånd. Hwad den nu-
 warande dyrheten på spannmål widkommer, så är det ifrån den oinskränka brän-
 wins-illverkningen på ett enda miswärt-år, som densamma härleder sig, och ut-
 om wår store Konungs högst upplyste och outtrötteliga omsorg för wårt wäl, och
 en styrelse i allmänhet, som rådar i nit att uppfylla sina pligter, hade af nyssnäm-
 da orsaker, långt swårare lidanden och redan öfwergått.

Stockholm d. 3 Maji 1827.

Om gållgifware, frögare och marketenterfor med lakttagande af omsörms,
te tillredningsfätt låto koka och till salu hålla sådana soppor, så kunde de med nå-
ra 50 procentis winst derpå, försälja en portion af 9 jumfrur för 2 och en half
skilling R:gs, och om på landet, i synnerhet i början, en sådan tillämnad sopptok-
ning efter gudstienstens slut offentligt tillkännagafs, skulle en sopps-entreprenur
säkert få åstundliga, som för bestämd tid förbundo sig till ett wist antal portioner.

SEDESHOLEN, Trykt hos Samuel Humstedt, 1827.
